

Flexió de nombre en manlleus adjectivals introduïts al català i a l'espanyol

Manuel Badal

Jornades de Lingüística Catalana

Institut für Romanistik, Universität Wien

Viena, 19-20 d'octubre de 2023

universität
wien

institut
ramon llull

1. Introducció

Introducció

- Tant en català com en espanyol, la propietat gramatical de **nombre** presenta un grau alt de **regularitat** formal.
- En els adjectius, el nombre s'adquireix per concordança amb el substantiu al qual modifiquen: *casa gran* ~ *case**s** gran**s***.
- Aquesta tendència se sol veure alterada davant la introducció de veus d'origen estranger (v. RAE-ASALE 2009; IEC 2016).

Tipus de neologismes (Auger & Rousseau 2003: 79-84)

- 1. Neologia de forma:** fabricació d'unitats lèxiques noves a partir d'elements que pertanyen a un sistema morfològic de la llengua en qüestió, o a sistemes estrangers antics o actuals.
- 2. Neologia de significat:** fer servir un terme ja existent en la llengua amb un contingut semàntic nou.
- 3. Neologia de manlleu:** transferir a una llengua un element lèxic ja format, pertanyent a una llengua estrangera viva o a una llengua morta.

Objectius de la presentació

- Adaptació fonològica de manlleus al català (Pi-Mallarach 1997; Cabré Monné 2010; Pujol 2020; Pons-Moll 2021; Pons-Moll et al., en premsa, entre altres).
- **Adaptació flexiva de nombre de vint manlleus adjectivals** en català i espanyol.
- **Objectiu 1**: quantificar les formes que presenten exponent de plural i les que es mantenen invariables.
- **Objectiu 2**: comprovar si els resultats del corpus s'adiuen amb els principis de naturalitat morfològica.

Organització de la presentació

1. Introducció
2. Problemes de naturalitat morfològica
3. Metodologia
4. Resultats del corpus
5. Conclusions

2. Problemes de naturalitat morfològica

Què diu la normativa?

- L'**acadèmia** propugna la **invariabilitat** de nombre en aquests casos.
- La *Gramàtica de la llengua catalana* (IEC 2016: 182) indica que els adjectius manlevats són invariables quant al nombre: p. ex., *mides estàndard, begudes light, aparells multimèdia*.

Què diu la normativa?

- *NGLE* (RAE-ASALE 2009: 144): «si se difunde en el mundo hispanohablante un sustantivo procedente de otra lengua formado en plural de acuerdo con las normas de ese otro idioma [...], la adaptación a las pautas morfológicas del español [...] se verá dificultada por la extensión, la pujanza y la frecuencia de uso de la formación original».
- Al *Diccionario panhispánico de dudas* (RAE 2005: 645), els manlleus adjectivals no presenten marca de plural: «Los socios **top** de un club son los socios preferentes».

La morfologia natural

- Les prescripcions de l'acadèmia entren en conflicte amb els principis de la **morfologia natural** (Dressler 1976, 1985; Mayerthaler 1987; Wurzel 1987).
- Dona compte de l'estructuració interna dels mots, els processos de formació de mots i els canvis analògics a partir de principis cognitius generals.
- Principis **dependents** i **independents** del sistema lingüístic.

Uniformitat i transparència

- **Uniformitat:** afavoreix els paradigmes sense variacions al·lomòrfiques, en què cada funció és expressada per una única forma.
- **Transparència:** afavoreix els paradigmes sense ambigüitats ni fusions, en què cada forma correspon a una única funció (**absència de sincretisme**).

Iconicitat construccional

- Afavoreix els sistemes en què els elements no marcats semànticament no presenten marca formal i els elements marcats semànticament presenten una marca formal, que afegeixen a l'element no marcat: p. ex., *gat* + <s> = *gats*.
- **Graus d'iconicitat** (Wurzel 1989: 11): iconicitat màxima (*gat* vs. *gats*), iconicitat mínima (*monjo* vs. *monja*), manca d'iconicitat (*el llapis* vs. *els llapis*) i contraiconicitat (*curricula* vs. *currículum*).

3. Metodologia

Metodologia: corpus

- Els casos analitzats han estat extrets de la base de dades *BOBNEO* (Observatori de Neologia 1989-) i pertanyen majoritàriament a la premsa d'àmplia difusió.
- S'analitzen els manlleus adjectivals següents: *amateur, charter, chic, cool, country, curvy, fashion, gore, hard, heavy, hot, indie, low, offshore, queer, random, soft, top, trendy, underground.*

Metodologia: prova estadística

- Per a dilucidar si la distribució de les ocurrencies amb morfema de plural i sense presenta diferències significatives entre les dues llengües, hem dut a terme una **prova khi quadrat** amb SPSS Statistics (IBM Corp. 2019).
- La prova khi quadrat es basa en la **comparació** de les **freqüències bivariades** obtingudes a partir de les dades compilades (freqüències empíriques) amb les freqüències que resultarien si no hi haguera relació d'associació entre les variables 'llengua' i 'exponent de plural' (freqüències teòriques).

Metodologia: prova estadística

- La prova produeix dos indicadors: el valor de χ^2 per a la distribució de les variables i la **significació asimptòtica (p)**.
- El valor de p s'avalua a partir del llinyar de 0,05: quan és menor de 0,05, la probabilitat que els elements s'hagen distribuït aleatòriament és baixa. En canvi, si és major que 0,05, acceptarem la hipòtesi nul·la i suposarem que els casos s'han distribuït amb el mateix criteri en les dues llengües.
- La **V de Cramer** determina la potència d'associació entre les variables.

4. Resultats del corpus

Corpus complet

($\chi^2 = 0,003$; $p = 0,959$; V de Cramer = 0,002)

		Morfema de plural	
		-s	∅
Català	Recompte	27	155
	% dins de llengua	14,8%	85,2%
Espanyol	Recompte	39	227
	% dins de llengua	14,7%	85,3%

Formes predominants (**sincrètiques**)

- A més de tenir palmeres i un bust iber presumeix de cantants **top**, com el Niño d'ídem i Alba Reche. (La Vanguardia, 29/01/2022)
- Un recorrido por los barrios más **cool** del mundo en 2020 (y dos de ellos son españoles). (*Las Provincias*, 20/02/2021)

Formes minoritàries (**iconicitat màxima**)

- A vegades és per diferenciar-se en el mercat i dir que són més moderns i més **fashions**. (Segre, 18/02/2010)
- Se vienen cosas muy **heavys** en cuanto a eso, en el conflicto Puehuenmapuenche (sic). (*The Clinic*, 03/01/2019)

Manlleus acabats en consonant

($\chi^2 = 7,168$; $p = 0,007$; V de Cramer = 0,148)

		Morfema de plural	
		-s	∅
Català	Recompte	13	125
	% dins de llengua	9,4 %	90,6 %
Espanyol	Recompte	5	186
	% dins de llengua	2,6%	97,4%

Exemples català

- Ja surten en els reportatges a tot color de les revistes, ensenyant les seves mansions i com de bé s'ho passen en els indrets més **chics** del planeta. (*Diari d'Andorra*, 25/03/2008)
- Festivals marginals i **undergrounds** han demostrat la vigència d'aquest gènere sorgit de les cendres del punk... (*Avui*, 24/01/1996)

Exemples espanyol

- Una de las noches más **cools** de Barcelona se acercan. ¿Te la vas a perder? (*Mono cläb*, 01/03/2005)
- Japón, que teme la oposición de Seúl, está preparando la aprobación de vuelos **charters** entre Tokio o Nagoya y Pyongyang (*El País*, 14/10/1990)

Manlleus acabats en vocal

($\chi^2 = 2,105$; $p = 0,147$; V de Cramer = 0,133)

		Morfema de plural	
		-s	∅
Català	Recompte	14	30
	% dins de llengua	31,8 %	68,2 %
Espanyol	Recompte	34	41
	% dins de llengua	45,3 %	54,7 %

Exemples català

- Uns incordiants i reincidentes problemes de so van iniciar el concert, convertint l'escenari en un camp que pugui mentre el guitarrista exhibia amenaçants rampells **heavys**. (*Diari de Barcelona*, 21/03/1992)
- Això és el que va fer Laser Barcelona amb artistes **indies**: vincular-s'hi. (*Time Out Barcelona*, 01/02/2023)

Exemples espanyol

- El aparato musical parece un libro de estilo: ahora un guiño al hip-hop, luego unas inflamadas guitarras **heavies** (*La Vanguardia*, 18/02/2015)
- Los videojuegos **indies** se abren paso entre las superproducciones. (*Diario de Navarra*, 23/02/2021)

Català

($\chi^2 = 13,247$; $p < 0,001$; V de Cramer = 0,270)

		Morfema de plural	
		-s	∅
Consonant	Recompte	13	125
	% dins d'acabament	9,4 %	90,6 %
Vocal	Recompte	14	30
	% dins d'acabament	31,8 %	68,2 %

Espanyol

($\chi^2 = 78,534$; $p < 0,001$; V de Cramer = 0,543)

		Morfema de plural	
		-s	∅
Consonant	Recompte	5	186
	% dins d'acabament	2,6 %	97,4 %
Vocal	Recompte	34	41
	% dins d'acabament	45,3 %	54,7 %

5. Conclusions

Conclusions

- La tendència que presenten els casos analitzats és la **invariabilitat** pel que fa al **nombre**, coincidint amb les recomanacions de l'acadèmia.
- Vulneració dels principis d'uniformitat i transparència de la morfologia natural, atesa la **manca d'iconicitat** i **sincretisme** que es produeix entre la forma no marcada, el singular, i la marcada, el plural: p. ex., *samarreta cool* ~ *samarretes cool*.
- La **manca de nativització** pot estar influïda pel tipus de dades del corpus, ja que es tracta de mitjans que compten, generalment, amb correctors lingüístics.

Referències

- Auger, P., & Rousseau, L. J. (1990). *Méthodologie de la recherche terminologique*. Office des la Langue Française, Service des. Travaux Terminologiques.
- BOBNEO = Observatori de Neologia, Institut de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra (1989-). *Banc de dades dels observatoris de neologia (BOBNEO)*. En línia: <http://bobneo.upf.edu/>. Data de la darrera consulta: 11/05/2023.
- Cabré Monné, Teresa (2010). *La adaptació de préstamos en catalán*. Instituto Cervantes.
- Dressler, W. U. (1976). Morphologization of phonological processes (Are there distinct morphonological processes)? Dins A. Juilland (ed.), *Linguistic Studies Offered to Joseph Greenberg* (p. 313-337). Anma Libri.
- Dressler, W. U. (1985). Typological aspects of Natural Morphology. *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 35(1/2), 51-70.
- IBM Corp. (2019). *IBM SPSS Statistics for Windows (26.0)*. IBM Corp.
- IEC (2016) = Institut d'Estudis Catalans (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Institut d'Estudis Catalans.
- Mayerthaler, W. (1987). System-independent morphological naturalness. Dins W. U. Dressler, W. Mayerthaler, O. Panagl, & W. U. Wurzel (ed.), *Leitmotifs in Natural Morphology* (p. 25-58). John Benjamins Publishing Company.
- Pi-Mallarach, J. (1997). *L'obertura de les vocals mitjanes en una mostra de neologismes del català* [tesi doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Pons-Moll, C. (2021). Estratègies en l'adaptació de manlleus en català i en altres llengües romàniques. Dins M. R. Lloret & C. Pons-Moll (ed.), *L'adaptació de manlleus en català i en altres llengües romàniques*. Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- Pons-Moll, C. [et al.] (en premsa). L'adaptació fonològica de manlleus plans i aguts amb concurrència de vocals mitjanes en el català de Barcelona. Estat de la qüestió i anàlisi experimental. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 34.
- Pujol, X. (2020). *Sobre la distribució vocàlica en els manlleus i el seu grau de nativització fonològica: estudi experimental a través d'una mostra del català de la plana de Vic i proposta d'explicació tipològica* [treball de final de grau]. Universitat de Barcelona.
- RAE (2005) = Real Academia Española (2005). *Diccionario panhispánico de dudas*. Real Academia Española, Asociación de Academias de la Lengua Española i Santillana Ediciones Generales.
- RAE-ASALE (2009) = Real Academia Española i Asociación de Academias de la Lengua Española (2009). *Nueva gramática de la lengua española*. Espasa.
- Wurzel, W. U. (1987). System-dependent morphological naturalness in inflection. Dins W. U. Dressler, W. Mayerthaler, O. Panagl, & W. U. Wurzel (ed.), *Leitmotifs in Natural Morphology* (p. 59-96). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/sics.10.22wur>

Gràcies per la vostra atenció

Aquesta investigació, finançada pel Ministeri d'Universitats (MS21-121) i per la Unió Europea (NextGenerationEU), forma part del grup GIUV2013-137 i del projecte PID2020-113971GB-C21, finançat per MCIN/AEI/10.13039/501100011033 (<https://stel.ub.edu/gevad/ca>).

Financiado por la
Unión Europea
NextGenerationEU

